

5. Плохій С. М. *Брама Європи. Історія від скіфських воєн до Незалежності*. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.

6. Смолій В. А., Ясь О. В. Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму. *Вісник Національної академії наук України*. Київ. 2022. № 6. С. 3–16. <https://doi.org/10.15407/vsn2022.06.003>.

7. Azarov D., Koval D., Nuridzhanian G., Venher V. Understanding Russia's actions in Ukraine as the crime of genocide. *Journal of International Criminal Justice*. 2023. № 21. P. 233–264. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqad018>.

8. Gorban R. Humans are Far Dearer Than Gold. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2025. Vol. 45. Iss. 2. P. 1–30. <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2585>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-491-0-62>

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Горожанкіна О. Ю.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музично-інструментальної підготовки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Проблема формування духовної культури сучасної молоді не втрачає актуальності сьогодні, в надскладний період світових потрясінь й вимагає актуалізації уваги щодо закладення духовно-аксіологічних основ у процес формування особистості. Особливої уваги розгляд даного питання набуває в контексті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, формування в них духовності й духовної культури, якісний рівень яких сприяє духовно-естетичному розвитку їхніх майбутніх вихованців-школярів. На думку К. Ушинського, особистість вчителя не здатні замінити жодні статuti і жодні програми, оскільки виховна сила витікає тільки з живого джерела людської особистості. «Тільки особистість може впливати на розвиток і формування особистості, тільки характером можна виховати характер» [4, с. 86].

У дослідженнях В. Горського, Е. Коцюби, І. Крип'якевича, Я. Ісаєвича, Н. Кавалерової та інших учених зауважено на ролі музичного мистецтва у формуванні духовної культури молоді в процесі становлення країни. Ще з

часів Київської Русі мистецтво входило у зміст навчально-виховної роботи і за І. Крип'якевичем з нагоди різних свят та інших пригод люди «сходилися на ігрища, на танки... танки супроводжувалися музикою: «взьміть сопілки, бубни й гуслі й ударяйте – і усякий буде нам танцювати» [2, с. 32].

У XVI – XVII століттях важливу роль в формуванні духовної культури молоді відігравала просвітницька діяльність братств та громадських організацій України. Так, в Острозькій школі-академії, у Львівській і Луцькій братських школах відбувалася підготовка вчителів, в якій, як зазначає Я. Ісаєвич, на «особливо на високому рівні... було навчання музики» [1]. З перших років існування школи, зазначає дослідник, львівські братчики добилися від патріарха Єремії грамоти «на музичное співання, то ест на нотное» [1], а через кілька років у школі функціонував дванадцятиголосний хор учнів, яким керував спеціальний вчитель – регент, або як його ще називали «гармонізатор». Збереглися інструкції братської львівської школи, у яких доручалося окремим вчителям дотримуватися вимоги братчиків, щоб у хоровому колективі були усі чотири голосові партії: «басист», «альтист», «тенорист» і «дискантист» [1]. Плідною була діяльність Львівської братської школи, де готувалися майбутні вчителі. Серед вихованців школи науковці згадують прізвища композиторів Бишовського, Ділецького, Гавалевича, Колядчина, Мазурика, Шарваровського, Чернушина та ін.

Традиції братських шкіл по підготовці вчителів до формування духовної культури своїх майбутніх вихованців продовжувалися також у Києво-Могилянській академії. Протягом XVII–XVIII століть в академії відбувалася підготовка педагогічних кадрів не лише для України, а й для багатьох країн світу. Спрямованість навчального плану академії на формування духовної культури майбутніх педагогів передбачало навчання гри на різних музичних інструментах, хоровий спів та оволодіння навичками диригування. Дослідники відзначають, що гра на різних музичних інструментах, і особливо на духових, а також хоровий спів були улюбленим заняттям академістів [3]. Випускниками академії були видатний український філософ Г. Сковорода; композитор, скрипаль і співак А. Ведель; композитор, член Болонської філармонічної академії М. Березовський; композитор, автор опери «Запорожець за Дунаєм» Гулак-Артемовський, композитор Д. Бортнянський та багато інших видатних діячів музичної культури.

Традиції Києво-Могилянської академії, спрямовані на формування духовної культури майбутніх учителів засобами музичного мистецтва продовжувалися в Одеському навчальному окрузі, де вивчення музики (3 години на тиждень) було обов'язковою навчальною дисципліною для всіх здобувачів та у Київському університеті, в якому з 1840 року також

увійшли в навчальний план такі обов'язкові навчальні дисципліни: музика і спів, фехтування, хореографія і верхова їзда [1].

На початку XIX століття у Харківському університеті було відкрито кафедру теорії і історії мистецтв, яка, за твердженнями дослідників, забезпечувала читання низки навчальних дисциплін з історії та теорії мистецтва, а з 1854 року у цьому ж університеті було введено по 3 тижневих години на хоровий спів церковної музики [1; 3].

Отже, вивчення історичних аспектів розвитку вітчизняної освіти в контексті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є джерельною базою в становленні й розвитку мистецької освіти сьогодення. В умовах піднесення національного відродження і культурної трансформації України вивчення традицій минулих поколінь сприяє знаходженню ефективних шляхів і методів у процес формування духовної культури здобувачів освіти.

Література:

1. Бутич І. Л., & Мельничук Я. С. Ісаєвич Л.Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI-XVIII ст. К., 1966. *Український історичний журнал*, 2025 (12), С. 142–143. вилучено із <https://nasu.periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/13633>
2. Історія української культури / За ред. І. Крип'якевича. К.: Либідь, 2002. 656 с.
3. Шокотко В. Мединський Є.М. Братські школи на Україні і Білорусії в XVI-XVII ст. К., 1958. *Український історичний журнал*, 2024 (5), С. 147–148. вилучено із <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/11133>
4. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. К.: Рад. школа, 1983. 264 с.